

meningsverschillen waren blijven bestaan, ook aan de toppen van de illegaliteit. In politiek opzicht trad die illegaliteit daardoor na de bevrijding niet als een eensgezinde maar als een verdeelde kracht naar voren – een kracht bovendien waarin slechts een heel klein deel van het Nederlandse volk organisatorisch verenigd was. Zij kreeg geen greep op de ontwikkeling – het lichaam waarin zij aan de top gebundeld was: de Grote Adviescommissie der Illegaliteit, oftewel de GAC, ging een jaar na de bevrijding tot opheffing over. Zes maanden later drukte het al genoemde weekblad *Je Maintiendrai* veler gevoelens van teleurstelling uit in de verzuchting: 'Wat was de vrede mooi, toen het nog oorlog was.'¹

Het parool werd: vooruit zien, niet achteruit. De herinneringen aan de bezetting werden in brede kringen verdrongen en de belangstelling voor boeken die over de bezettingstijd handelden, daalde snel. Nog geen twee jaar na de bevrijding stond in een Amsterdamse boekhandel de aankondiging 'Vijftig procent korting op verzetsliteratuur!' *Het Parool* noemde dat in de etalage prijkkende bord 'geen bord – het is een mes dat in duizenden Nederlandse harten snijdt ... Het is een bekroning van anderhalf jaar bevrijding, waarin het een bedenkelijke zaak is geworden, aan dat verzet te hebben meegedaan.'² Bedenklijk was dat geworden doordat in de pers nogal veelvuldig malversaties door leden van de Binnenlandse Strijdkrachten, de BS, waren gesignaleerd – zij die niet aan het illegale werk deel hadden gehad (en dat waren veruit de meesten) stonden daar graag bij stil.

Tekenend was wat geschiedde met de manuscripten die de jeugdige Anne Frank tijdens de onderduik van het gezin waarvan zij deel uitmaakte, geschreven had. Die manuscripten waren op het achterste gedeelte van de zolderverdieping van het pand aan de Amsterdamse Prinsengracht achtergebleven, toen de familie Frank en enkele andere Joodse onderduikers die zich bij haar hadden gevoegd, begin augustus '44 als gevolg van verraad (wie dat verraad heeft gepleegd, staat niet met zekerheid vast) waren opgepakt. Otto Frank, Anne's vader, was uit zijn gezin de enige overlevende – hij stelde uit Anne's manuscripten het te publiceren dagboek samen. In '46 gingen de historicus Jan Romein en zijn vrouw zich moeite geven om er een uitgever voor te vinden. Het dagboek werd door Querido's Uitgeversmaatschappij geweigerd, want 'daar', aldus later Annie Romein, 'heerste al de zekerheid dat de belangstelling voor alles wat de oorlog betrof,³ morsdood was.' Niet anders reageerden de uitgever

¹ *Je Maintiendrai*, 15 nov. 1946. ² *Het Parool*, 28 jan. 1947. ³ Annie Romein: *Omzien in verwondering*, dl. II (1971), p. 109.